

Kronik: Lad os skabe en trepartsaftale for dansk forskning

Bragt i Berlingske, 14. september 2016

Af Thomas Bjørnholm, prorektor for forskning og innovation

Hvis vi vil have banebrydende forskning, skal politikere, universiteter og fonde gå sammen om en aftale, der sikrer grundlaget for stabilitet, investeringer og ambitioner. Hvis det lykkes, bliver Danmark flerfold rigere.

Debatten om danske universiteter og dansk forskningspolitik er ofte præget af mudderkast og mistillid. Det handler i alt for høj grad om kontrol, styring, dimensionering og en forsuret diskussion mellem politikere, erhvervsfolk og universitetsledere om ansvaret for fejl og mangler.

Det handler om alt det, som universiteterne sikkert kan gøre bedre – og fair nok, vi er fast inventar på finansloven med budgetter i milliardklassen. Men dagens debat handler alt for lidt om vores kvaliteter – alt for lidt om potentialer, ambitioner og visioner for forskning og forskningsbaseret uddannelse.

Heldigvis er sidste års kraftige besparelser på forskningsområdet ikke videreført i regeringens finanslovsforslag for 2017. Det er en god nyhed. Men ser vi på 2025-planen, er fraværet af en forskningsdagsorden bemærkelsesværdig. Hvis vores ambitioner om at præstere banebrydende forskning, der beriger samfundet, skal indfries, så er tiden inde til igen at sætte forskning højt på dagsordenen. Og det er oplagt at lægge ud med en national aftale og dermed en ansvarsfordeling mellem universiteter, politikere og de danske fonde, der bidrager med uundværlige donationer til dansk forskning.

Københavns Universitet har selvfølgelig også ansvar for paragraffer, budgetter, MUS-samtaler og regneark, men vi er primært drevet af en ambition om at gøre dansk forskning endnu bedre og udvikle et universitet, der i et samfundsperspektiv er sin vægt værd i guld. Det er universiteternes nødvendighed og vores fantastiske mulighed.

I den seneste ranking af 1.200 universiteter kloden rundt kommer Københavns Universitet ud som nummer 30 (ARWU Ranking). På andre ranglister er Aarhus Universitet og Danmarks Tekniske Universitet også med blandt de allerbedste. Den videnskabelige produktion i Danmark har absolut topklasse. Det er senest blevet påvist i en grundig analyse fra Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd («Viden i Verdensklasse»). Vi ved også, at

investeringer i dansk forskning giver pengene flerfold igen, det er senest blevet påvist i en samfundsøkonomisk analyse fra Novo Nordisk Fonden. Og vi ved, at store danske virksomheder og universiteter er blandt de bedste til at samarbejde om forskningsresultater. Oveni har vi et godt finansielt udgangspunkt, når vi medregner kapitaltilførslen fra de private danske fonde. Og når EU-Kommissionen årligt måler vores innovationskraft i en europæisk sammenhæng, giver vi, med Sverige som undtagelse, alle andre lande baghjul (Innovation Scoreboard).

Vi behøver ikke bryde ud i daglig jubeldans, men vi kunne godt, bare et øjeblik, glæde os over dette fremragende udgangspunkt – og så tænke over, hvordan universiteterne i fremtiden kan give et endnu bedre samfundsmæssigt udbytte.

Men i disse år virker det som om, at vi tager succesen for givet – og i øvrigt ikke aner, hvad vi skal stille op med den.

Universiteter og globalisering

Daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen satte med globaliseringen som udgangspunkt et ambitiøst mål for universiteternes rolle og betydning i et dansk videnssamfund. Verden har ikke stået stille siden – og nu skal vi bygge videre på visionerne i globaliseringsstrategien.

Det er besynderligt, at netop dét skal fremhæves. For et tiår siden troede vi på, at Danmark skulle sikre sin fremtid i en globaliseret verden ved at blive en bomstærk forskningsnation. Udviklingen af det danske videnssamfund har tilsyneladende tabt terræn i den politiske verden, men ingen har mig bekendt aflyst globaliseringen.

Vi fremhæver ofte Stanford, Harvard, Cambridge, Berkeley og en håndfuld andre fremragende universitetsmiljøer i det store udland. Det er der god grund til. Disse universiteter skaber en enorm samfundsværdi, fordi de kan tiltrække de bedste talenter, hvor nogle bliver til fremragende forskere, og andre kommer ud og får stor betydning i samfundet. Og omkring disse topuniversiteter vokser en skov af både virksomheder og investorer frem, fordi de vil være i nærheden af den nyeste viden og de bedste talenter. Det er det tydelige bevis for den kolossale samfundsmæssige værdi som et topuniversitet genererer – og det bakkes op af adskillige undersøgelser.

Verdens bedste universiteter tiltrækker alt det, vi gerne vil have mere af, men konkurrencen er knivskarp – og er universitetet en blød mellemvare svækkes tiltrækningskraften afgørende.

En realistisk drøm for et lille land?

Det er i virkeligheden meget simpelt. Det vil tjene Danmarks interesser, hvis vi har et eller flere universiteter, der kan gøre sig gældende på højeste internationale niveau.

Er det en realistisk drøm for et lille land som Danmark? Mit svar er ja.

Udgangspunktet er som nævnt favorabelt – og selv om vi har svært ved at anerkende hinanden og fremhæve os selv i universitetsverdenen, så er de bedste universiteter i Danmark ikke milevidt fra de bedste universiteter i USA, Storbritannien og Asien.

Bemærk, at de bedste universiteter i denne verden ikke er karakteriseret ved et knivskarpt kommercielt sigte. Tværtimod. De er kendetegnet ved et langvarigt fokus på excellence – det vil sige høj kvalitet i forskning og uddannelse. Kun den bedste forskning kan skabe ny viden, som er værd at dele, og som kan vekselvirke med det omgivende samfund. Og det er forskningskvaliteten, og de kandidater der bærer den med sig, som virksomhederne primært efterspørger på universiteterne.

Betydningen af excellence er en grundlæggende og traditionel universitetserkendelse, der har eksisteret i århundreder – og den er guld værd. Hvis et universitet skal udstyres med en forretningsmodel, så skal den tage udgangspunkt i at uddanne, tiltrække og fastholde excellent talent. Derfor må et universitet aldrig lukke sig om sig selv. Det skal være baseret på åbenhed, kvalitet og mangfoldighed, fordi ny viden skabes i hjernerne på forskere og studerende i åbne, kreative, internationale og berigende miljøer.

Hvis den drøm skal realiseres, forudsætter det en national indsats. Det vil sige, at man fra politisk hold giver prioritet og laver en strategi for udviklingen af danske universiteter i en globaliseret verden.

Topuniversiteter giver pengene igen, men de koster også noget – ikke mindst i investeringsfasen. Igen har vi i Danmark en konkurrencefordel, som vi har svært ved at anerkende og udnytte optimalt.

For mange universiteter i USA, Storbritannien og Asien udgør bidrag fra velhavende alumner en vigtig del af indtægtsgrundlaget. Sådan forholder det sig ikke i Danmark. Til gengæld har vi et helt unikt alternativ, hvor private fonde bidrager med milliarder af kroner til universiteternes forskningsaktiviteter. De private fonde uddeler nu stort set det samme som de offentlige fonde og puljer – og deres bidrag er fortsat stigende.

Vi skal vogte om forskningsfriheden, og de private fonde giver først og fremmest milliarder af fantastiske muligheder for at dyrke den.

Recepten er enkel

Hvis drømmen om danske universiteter skal blive til virkelighed, er recepten derfor enkel. Universiteterne skal fokusere på at tiltrække og udvikle talent, og de skal fokusere på excellence i både forskning og uddannelse. Politikerne skal sikre en stabil økonomisk ramme, som tillader den langsigtede planlægning, som talentpleje, forskning og uddannelse kræver, og som giver mulighed for at få og fastholde et eller flere danske universiteter helt i top. De private fonde kan med den annoncerede øgede støtte til forskning være med til at sikre, at der er råd til at betale for den sidste og afgørende del af opstigningen til verdens topuniversiteter. For excellence koster i investeringsfasen. Heldigvis kommer investeringen mange gange igen. Det har topuniversiteterne allerede bevist.

Tiden er kommet, hvor de tre parter bør sætte sig sammen og skabe et stabilt og ambitiøst grundlag for universiteternes og forskningens fremtid.